

До 100-річчя з дня народження
Миколи Островського

Людина-легенда

Управління культури
Хмельницької обласної державної адміністрації

Хмельницька обласна
універсальна наукова бібліотека ім. М. Островського

Людина-легенда

До 100-річчя з дня народження
Миколи Островського

Довідково-біографічне видання

Хмельницький
2004

Людина-легенда: До 100-річчя з дня народження Миколи
Островського: Довід.-біогр. вид. / Упр. культури Хмельниц.
облдержадмін.; Хмельниц. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Остров-
ського. – Хмельницький, 2004. – 32 с.

Упорядники: *Мельник В.О.,*
Гук С.Б..

Відповідальна за випуск: *Синиця Н.М.*

Передмова

Дане видання приурочене 100-річному ювілею письменника-земляка Миколи Олексійовича Островського (1904–1932), чие ім'я з 1948 року носить наша бібліотека.

Ще за життя ця людина стала легендою. Його безмежна мужність і сила духу вражали сучасників. Тисячі людей – від нікому невідомих до світових знаменитостей – писали йому, з ним намагались зустрітись, зрозуміти джерело його життєвої стійкості і оптимізму.

Він та герой його роману “Як гартувалася сталь” Павка Корчагін (прообразом якого є сам автор) стали для багатьох поколінь взірцем для наслідування. Бути благородним, високоморальним, стійким у життєвих випробовуваннях, не втрачати віру в себе – ось чому вчить приклад М. Островського та його героя.

Розповідь про життя і творчість письменника; перелік публікацій про нього за останнє десятиріччя; висловлювання людей, у яких він викликав повагу і захоплення становлять зміст цього видання.

Даний матеріал рекомендується для роботи бібліотечним працівникам, які покликані донести слово про письменника до читача, особливо молодого, малообізнаного або зовсім не знайомого з творчістю М. Островського. Це сприятиме духовному зростанню нового покоління, якому розбудовувати нашу державу, творити своє майбутнє і майбутнє України.

Сьогодні відбувається переосмислення особистості письменника-гуманіста. Тому бібліотекар повинен дохідливо, посилаючись на останні дослідження науковців і архівні документи, правильно пояснити роль М. Островського в житті суспільства. Пропагуючи літературу про нього, зуміти зорієнтуватися в публікаціях останніх років, які містять як об'єктивні матеріали, так і суб'єктивні погляди дописувачів.

Видання також буде корисним для освітян, студентів, учнів та всіх, хто цікавиться історією і культурою рідного краю.

Лицар духу

“Найдороще у людини – це життя. Воно дається їй один раз, і прожити його треба так, щоб не було нестерпно боляче за безцільно прожиті роки, щоб не пекла ганьба за підленьке і дріб’язкове минуле, і щоб, умираючи, міг сказати: все життя і всі сили були віддані найпрекраснішому в світі – боротьбі за визволення людства.”

Ці слова належать одному із достойних синів України – Миколі Олексійовичу Островському – людині благородної душі, гарячого серця, великому життєлюбу і оптимісту.

Микола Островський народився 29 вересня 1904 року в селі Віллі на Волині. Сім’я Островських користувалася повагою серед односельчан. Батько, Олексій Іванович Островський, був військовим у відставці. Офіцер, учасник Російсько-турецької війни 1877–1878 рр., нагороджений за особливу хоробрість двома Георгіївськими хрестами, він не раз розповідав про небувалу стійкість та героїзм солдат. Багато чув Микола від нього і про свого діда, батька Олексія Івановича, героя оборони Севастополя 1854–1855 рр. Так що уроки мужності і патріотизму він ввібрав у себе з дитинства, а доброту, працелюбність, почуття гумору, терпіння перейняв від матері, Ольги Йосипівни.

У сім’ї цінували освіту: батьки були грамотними і привили дітям любов до книги та навчання. Ще з раннього дитинства Микола виділявся серед ровесників обдарованістю, пристрасстю до читання і навчання. У Шепетівці, куди сім’я переїхала в 1915 році, він закінчив двокласне училище, потім поступив у Вище початкове училище. М.Островський був одним з кращих учнів, улюбленцем всього колективу школи, визнаним лідером, який добровільно брав на себе відповідальність в усьому: організовував підготовку уроків, збирав шкільну бібліотеку, брав участь у художній самодіяльності, писав замітки у шкільну газету.

У Шепетівці сім’ї жилося важко, і 12-річний Микола, не залишаючи навчання, почав працювати. Робота була непосильною для підлітка, але він гордився тим, що допомагав сім’ї.

Роки його дитинства та юності співпали з роками світових потрясінь: Перша світова війна, Громадянська війна, Жовтнева революція. Шепетівка була важливою залізничною станцією, що знаходилась недалеко від польського кордону. Тому у місті часто змінювалась влада: його по черзі займали то німці, то білополяки, на зміну “червоним” приходили “білі”, петлюрівці.

З дитинства М. Островський був правдолюбом, тому повірив у високі ідеали революції, у можливість створення суспільства соціальної справедливості. Його симпатії були на боці більшовиків. Він часто зникав з дому, приєднувався до частин Червоної Армії, виконував завдання підпільного революційного комітету, розклеював листівки.

Спостереження цих років стали для Миколи живим підручником історії, послужили багатим матеріалом при написанні його книг.

Закінчивши школу в Шепетівці, він продовжив навчання у Київському електротехнічному технікумі, знову суміщаючи навчання і роботу. Один з перших комсомольців, він брав активну участь у відбудові народного господарства, зруйнованого війною. Не дивлячись на важку хворобу, перші ознаки якої проявились ще в 16 років, М. Островський вирушив на будівництво залізничної колії, яка повинна була забезпечувати Київ дровами. Зимою жили в приміщенні, яке не опалювалось. Тут він простудився. Навчання довелося припинити, і, як виявилось, назавжди.

Микола Островський довідався, що хвороба невиліковна, вона буде тільки прогресувати і призведе в майбутньому до цілковитої нерухомості. 18-річному юнакові запропонували перейти на інвалідність. Вражений страшним діагнозом, він замкнувся в собі. Питання “Як і для чого жити?” не раз ставало перед ним. Навіть закрадалася думка звести рахунки з життям, сенсу в подальшому існуванні він не бачив. Але як людина великої сили волі, після довгих роздумів, прийшов до висновку, що таке рішення – це “боязливий і легкий вихід із становища”. Треба продовжувати жити, діяти, робити щось корисне відповідно до своїх сил.

Поки ще міг рухатися, він самовіддано присвятив себе роботі з молоддю: організовував перші комсомольські осередки в Берездові, Ізяславі, брав участь у боротьбі з озброєними бандами.

Але хвороба прогресувала. Нескінченні перебування в лікарнях, санаторіях, болючі процедури, операції не покращили його здоров'я. Проте Микола мужньо тримався, не даючи відчаю зламати себе.

Щоб наповнити своє життя змістом, він вирішив зайнятися самоосвітою. Почав навчання в Московському університеті ім. Я.М. Свердлова на заочному відділенні, багато читав. У цей час він познайомився з Раїсою Порфірівною Мацюк, яка згодом стала його дружиною і надійною опорою та підтримкою. Восени 1927 року він перестав ходити, почав сліпнути. Хвороба прикувала його до ліжка назавжди.

Рідні і друзі не залишали його. Серед друзів найближчими були І.П. Феденьов, О.О. Жигірьова, М.Я. Пурінь, С.В. Малишев – люди близькі по духу, з якими він зійшовся під час лікування в лікарнях і санаторіях. Вони допомагали йому чим могли: підтримували морально і матеріально, не залишили його до кінця життя.

У 1930 році Микола Олексійович з дружиною переїхали в Москву на лікування, згодом залишилися там жити. Спочатку було надзвичайно важко. Намагаючись побороти відчай, М. Островський почав шукати вихід. Він приступив до написання книги “Як гартувалась сталь”. Писав спочатку сам за допомогою “транспарантів”, а потім, коли відказали руки, став диктувати рідним, друзям, сусідці по квартирі, всім, хто погоджувався записувати. Перша частина роману була опублікована в журналі “Молодая гвардия” і мала шалений успіх. Вона стала справжнім бестселером для молоді тих років. Це підбадьорило і окрилило письменника. Скоро вийшла з друку і друга частина.

Роман приніс автору популярність. Про нього дізналась вся країна. Нескінченний потік читацьких листів хлинув до М. Островського. Про нього почали писати зарубіжні журналісти, ним захоплювались видатні французькі письменники, нобелівські лауреати – Ромен Роллан і Андре Жід. Ще за життя М. Островського роман перевели англійською, японською, чеською мовами. У Нью-Йорку він публікувався в пресі.

Натхнений успіхом, М. Островський почав роботу над новою книгою – “Народжені бурєю”. Матеріальні умови на той час поліпшились, але жити залишалось недовго.

22 грудня 1936 року серце письменника перестало битись.

За півроку до смерті Р. Роллан писав йому: “Ваше життя, хоч і мало похмурі дні, проте стало джерелом світла для багатьох тисяч людей... Ви залишитесь для світу... величним прикладом перемоги духу над зрадою індивідуальної долі.” Ці слова стали пророчими. Життя Миколи Островського і його книга “Як гартувалася сталь” залишилися в пам’яті людей, ставши підручником мужності для мільйонів.

“Зумій жити і тоді, коли життя стає нестерпним. Зроби його корисним”, – такий заповіт залишив людям Микола Островський, довівши можливість його існування на прикладі власної долі.

* * *

Нашадки пам’ятають Миколу Островського.

У Віллі, Шепетівці, Москві, Сочі відкриті музеї його імені. Книги письменника до 1990 року видавались понад 770 разів загальним тиражем 54 млн примірників на 75 мовах народів СРСР та на 56 мовах інших зарубіжних країн тиражем більше 2,5 млн примірників. Його твори ілюструвалися багатьма художниками.

Роман “Як гартувалася сталь” екранізувався тричі в СРСР (1942, 1956, 1973 рр.) і в 2000 р. у Китаї. Було поставлено багато театральних вистав, зокрема у м. Хмельницькому довгий час зі сцени драматичного театру не сходили “Листи до друга” та “Драматична пісня” за творами письменника.

У травні 2004 року в Москві відбулася науково-практична конференція, присвячена 100-річчю з дня народження письменника-гуманіста. На ній були присутні гості з Куби, Китаю, Аргентини, Індії. Були й представники з України. Серед них – подольани, начальник управління культури Хмельницької облдержадміністрації О. Ільїнська і директор Шепетівського музею М. Островського В. Чікін.

Сьогодні в Україні особистість Миколи Островського переосмислюється. Свідченням цього є Постанова Верховної Ради України про відзначення 100-літнього ювілею письменника.

До цього свята готуються на Хмельниччині. 25 вересня 2004 року відбудеться міжнародна науково-практична конференція у м. Шепетівці, пройдуть ювілейні заходи в Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. М. Островського, бібліотеках області та навчальних закладах.

Основні дати життя і творчості М.О. Островського

- 1904 р., 29 вересня.* У селі Вілії Острозького повіту Волинської губернії (зараз Рівненської області) народився Микола Олексійович Островський.
- 1910–1913 рр.* Навчався в церковнопарафіяльній школі с. Вілії. Закінчив школу з похвальною грамотою.
- 1914 р.* Початок Першої світової війни. Разом з матір'ю жив у Старокостянтинові.
- 1915–1918 рр.* З родиною переїхав до Шепетівки. Навчався у Шепетівському двокласному народному училищі. Одночасно працював кубовщиком у привокзальному буфеті, потім – пилярем дров на складі станції, підручним кочегара на міській електростанції, помічником електромонтера. Розпочав навчання у Вищому початковому училищі.
- 1919 р., 20 липня.* Вступив до комсомолу, підтримував зв'язок із загонами Червоної армії, які вели бої за Шепетівку, був зв'язковим у революційному комітеті. *9 серпня* з частинами Червоної армії пішов добровольцем на фронт.
- 1920 р.* Навесні повернувся до рідного міста. У *серпні* вдруге пішов на фронт бійцем кавалерійської особливої бригади Г.І. Котовського Першої Кінної армії С.М. Будьонного. *19 серпня* в бою з білополяками під Львовом був поранений. Лікувався у київському окружному військовому госпіталі. У *жовтні* за станом здоров'я був демобілізований, повернувся до Шепетівки.
- 1921 р.* Навчався в Єдиній трудовій школі в Шепетівці. *Восени* вступив до Київського електротехнічного технікуму Південно-Західної залізниці на вечірнє відділення, водночас працював у Київських Головних залізничних майстернях помічником електромонтера. Там же його обрали секретарем комсомольського осередку електроцеху майстерень. У *жовтні–листопаді* працював на будівництві залізничної вітки до станції Боярки. У *грудні* захворів на черевний тиф, його, хворого, привезли у Шепетівку до матері.

- 1922 р.* Одужавши, повернувся до Києва. Продовжував навчатися в електротехнічному технікумі і одночасно працював в залізничних майстернях. Здоров'я погіршилось. *З 9 серпня по 15 вересня* лікувався на курорті в Бердянську. *Наприкінці року* медична комісія визнала його інвалідом першої групи. Залишив навчання, роботу, повернувся додому у Шепетівку.
- 1923 р.* Активно почав працювати в шепетівському комсомолі. Переїхав у Берездів, де працював секретарем, а потім техніком райкомунгоспу. *25 липня* Шепетівський окружком КСМ затвердив його райорганізатором в Берездівському районі. *З 24 серпня* був політруком всеобучу в Берездівському районі. *27 жовтня* прийнятий кандидатом у члени партії ВКП(б).
- 1924 р.* *27 травня* переведений до Ізяслава секретарем райкому комсомолу. *9 серпня* прийнятий у члени партії ВКП(б). *2 листопада* направився на лікування в Харківський науково-дослідний медико-механічний інститут.
- 1925 р.* Жив у Шепетівці, періодично лікувався в Харкові, Слов'янську.
- 1926 р.* *У травні* лікувався в санаторії "Мойнаки" (Євпаторія). *У липні* жив в Новоросійську в сім'ї Мацюків. *У вересні* поїхав до Харкова, потім – в Москву. *У жовтні* повернувся до Новоросійська. *У листопаді* одружився з Раїсою Порфирівною Мацюк.
- 1927 р.* Працював пропагандистом молодіжного гуртка в Новоросійську. Займався самоосвітою. *У жовтні–грудні* працював над повістю про котовців. *У грудні* вступив на заочне відділення Московського університету імені Я.М. Свердлова, два курси якого закінчив у 1929 р.
- 1928 р.* Закінчив повість про котовців. Послав її товаришам на прочитання і відгук, але рукопис загубився на пошті. *У червні* поїхав в Сочі, лікувався в санаторії № 5 "Стара Мацеста". По закінченні курсу лікування залишився жити в Сочі.

Сочинська міськрада забезпечила М. Островського квартирою, де він жив з дружиною і матір'ю. У листопаді внаслідок запалювального процесу втратив зір.

1929 р. У жовтні поїхав до Москви лікуватися.

1930 р., 22 березня в клініці Московського державного університету йому зробили операцію по видаленню паразитовидної залози. У квітні він виписався з клініки і поселився з дружиною в будинку № 12 у Мертвому провулку. У травні поїхав у Сочі в санаторій. У жовтні повернувся до Москви. Почав роботу над романом “Як гартувалася сталь”.

1931 р. У жовтні закінчив першу частину роману.

1932 р. У січні рукопис роману передали до редакції журналу “Молодая гвардия”. 3 квітня почали виходити з друку перші розділи роману. М. Островський став членом Московської асоціації пролетарських письменників. 27 червня виїхав в Сочі у санаторій “Красная Москва”. Після лікування залишився жити в Сочі. Розпочав роботу над другою частиною роману “Як гартувалася сталь”. У грудні перша частина роману вийшла окремим виданням у видавництві “Молодая гвардия”.

1933 р., 10 червня закінчив другу частину роману “Як гартувалася сталь”.

1934 р. У журналі “Молодая гвардия” в №№ 1–5 надрукована друга частина роману “Як гартувалася сталь”. М. Островському призначена персональна пенсія Радою Народних Комісарів УРСР. 1 червня він прийнятий до Спілки письменників СРСР. У видавництві “Молодий більшовик” вийшло однією книгою в двох частинах українське видання роману “Як гартувалася сталь”. Розпочав роботу над романом “Народжені бурєю”.

1935 р., 24 квітня газета “Сочинская правда” почала друкувати окремі розділи і фрагменти з роману “Народжені бурєю”. У червні–вересні М. Островський працював з М. Зацем над кіносценарієм “Як гартувалася сталь”.

У липні–жовтні в журналі “Молодая гвардия” опубліковані перші розділи роману “Народжені бурєю”. 1 жовтня Постановою ЦВК СРСР М. Островський нагороджений орденом Леніна. 12 жовтня взяв участь у радіопереклику міст “Сочі–Київ–Шепетівка”, присвяченому нагородженню письменника. 9 грудня виїхав до Москви для подальшої роботи над романом “Народжені бурєю”. У журналі “Молодая гвардия” опубліковано кіносценарій його роману.

- 1936 р. Продовжив роботу над романом “Народжені бурєю”. У квітні М. Островського обрали делегатом IX з’їзду комсомолу України та X з’їзду ВЛКСМ. 6 квітня виступив на з’їзді по радіо. Промова транслювалася з Москви у Київ. У Сочі помер батько Олексій Іванович Островський. 17 травня переїхав у Сочі, оселився в будинку, побудованому для нього урядом України. 17 серпня закінчив роботу над першою частиною роману “Народжені бурєю”. 22 жовтня виїхав до Москви. 15 листопада на квартирі письменника відбулося засідання Президії правління Спілки письменників СРСР, присвячене обговоренню першої частини роману “Народжені бурєю”. 14 грудня закінчив роботу над цим романом. 22 грудня о 19 годині 50 хвилин Миколи Олексійовича Островського не стало. 25 грудня відбулася кремація покійного. Вийшло друком перше видання роману “Народжені бурєю” у видавництві “Молодая гвардия”. 26 грудня скринька з прахом М. Островського похована в стіні Новодівичого кладовища в Москві.

* * *

- 1952 р., 31 жовтня скринька з прахом письменника перепохована в могилу на Новодівичому кладовищі.
1954 р., 29 вересня на могилі встановлено пам’ятник.

Слово про письменника

“Особистість Миколи Островського стала символом епохи і символом торжества людського духу, тих вершин мужності, на які може піднятися людина...”

Ми все-таки переживемо цей важкий час, і до Островського знову повернуться.”

В. Максимов, письменник, 1994 р.

“...Він – людина унікальна: в ньому жило, чого і сам не підозрював, внутрішнє протистояння духовному рабству. В його душі, в тодішньому розвитку подій, не раз перемагав той жагучий дух мужності, нескорене бажання до кінця віддати полум’я свого серця людям, народу...”

Якщо тепер хтось хоче закинути докір Островському за його нікому не потрібну, мовляв, жертвовність, то він точнісінько так само повинен виступати і проти горьківського Данко, і Бетховена, і Лесі Українки, і самого Ісуса Христа, які горіли, не згораючи, яскравим, трагедійним вогнем свого життя в ім’я щастя людства.”

М. Логвиненко, літературний критик

“Життя цієї людини – жива ілюстрація торжества духу над тілом.”

М. Горький, письменник

“Ідейна та моральна височінь його мислення і поведінки та незламна сила волі поєднувалися з незвичайною ліричністю. Він був гранично правдивим і щирим. Ця властивість духу й характеру втілювалися в риси героїв його книг “Як гартувалася сталь” та “Народжені бурєю”.

О. Фадєєв, письменник

“Тяжко уражений жорстокою хворобою, він був вірцем людини надзвичайної мужності, залізної волі, великої енергії і високої моралі.

Він горів інтересами країни трудящих. І здавалося, що його зовсім не турбує тяжка недуга...

Островський був людиною великої енергії, він палав незгасним вогнем”.

В. Чкалов, А. Беляков, герої-льотчики

“Хвороба позбавила його сонця, здоров’я, та не змогла погасити полум’я його прекрасної душі. Хвороба прикувала його до ліжка, але серце Островського горіло вогнем Прометея.

Це була справді велика людина нашої епохи.”

О. Корнійчук, драматург

“Життя і творчість Миколи Островського – це ніби сплав дорогоцінних металів.”

М. Светлов, поет

“На літературному небі він спалахнув метеором, світився недовго, але яскраво, небачено, і відблиск його не погас, а лишився на все життя в серцях тих, хто взяв його творчість, його ідеали собі за зразок, хто полюбив життя і людську правду так, як любив її він, незвичайний письменник, людина суворості і надгероїчної біографії...”

Ю. Збанацький, письменник

“Творчість М. Островського мала і має велетенський вплив на уми багатьох мільйонів молодих людей нашого часу, на їхнє виховання, духовне зростання, на формування їхнього характеру.

Роль і значення цього письменника в нашому житті таке велике, що про нього справді можна сказати: “Безсмертний Островський!”

М. Шолохов, письменник

* * *

Книга-боєць

“Хоч у світовій літературі є чимало книжок, які обійшли цілу планету і стали відомими у найвіддаленіших куточках земної кулі, все ж подібної до роману Миколи Островського “Як гартувалася сталь”, певне, не знайдеш ніде. Її ні з чим не порівняєш, у неї своя, не схожа на інші доля, своя особлива і також незрівнянна слава. І пояснити це можна тільки тим, що роман так міцно злився з життям, як нерозривно злилися в нашій уяві образ його героя – Корчагіна з світлим і дорогим для нас образом самого автора.

Для мене особисто... твір Миколи Островського є чимось більшим, значимішим, ніж те, що ми звикли називати літературою, повістю, романом. Читаючи книжку Островського, забуваєш про те, що це літературний твір, і сприймаєш його як саму правду життя, як саме барвисте, трепетне і багатогранне життя. Життєвий подвиг автора книги – високообдарованого письменника, громадянина – зливається в свідомості читачів з подвигом його героїв. І вони стають для нас уже не витвором письменницької уяви, а живими людьми, які жили або й зараз живуть поруч з нами...

“Як гартувалася сталь” з дня появи для всіх поколінь... молоді стала на довгі роки моральним кодексом, вчителем життя...

Не кожній книжці судилася така щаслива доля, і рідко яка книжка народжувала одним своїм існуванням такий масовий героїзм! Сміливо можна сказати, що лише кільком книжкам у цілій історії людства судилося надихати на безсмертні подвиги не одного, не двох, а цілі покоління передової молоді світу. Одною з перших серед таких епохальних книг є роман “Як гартувалася сталь”. І саме в цьому вічне життя, безсмертя і самої книги, і її автора.”

В. Козаченко, письменник

Секрет сили образу Корчагіна

“Роман Миколи Островського “Як гартувалася сталь” — улюблена книга... читача. Мало яка з книг радянської літератури, навіть з найвидатніших, здобула таку популярність і таку любов...”

Правдивість і простота загального викладу, правдивість і простота в змалюванні центрального образу Павки Корчагіна, образу піднесено-романтичного, але типового і сильного своїм характером, і є, очевидно, найбільшим достоїнством цього класичного твору радянської літератури. Саме правдивість та простота і забезпечили книзі справді небувалий успіх у читача, саме правдивість та простота визначили і с и л у самого образу Павки Корчагіна.

Але — в чому ж все-таки “секрет” с и л и образу Корчагіна?

Мабуть, не один літератор ставив собі таке запитання, задумуючись над тим, ч о м у цей образ став мовби романтичним “еталоном” епохи, ч о м у покоління... молоді наслідують Павку Корчагіна, ч о м у тисячі... юнаків хочуть бути такими, як Павка Корчагін?

Ясно: не тільки тому, що читачеві відоме прекрасне життя і прекрасна діяльність Миколи Островського, що читач знає, як образ Корчагіна народився з живого життя і справжньої діяльності самого Миколи Островського.

Цей факт справді значно зміцнює виклад книги і справді надзвичайно сприяє її популярності.

Але бачити тільки в цьому якість і силу неправильно...

Образ Корчагіна привабливий і цінний тим, що народився з реальної біографії автора, але його узагальнена літературна цінність незрівнянно більша, і відповідь на ті численні “чому”

слід шукати в першу чергу не у факті відповідності між літературним образом та біографією письменника.

Я знаходжу тільки одну відповідь на ці численні “чому”.

Мені здається, важить насамперед те, що образ Павки Корчагіна це – образ позитивного героя нашого часу...

Корчагін в романі Островського є саме таким, яким – у гарячому вияві свого патріотизму, у своїх потаємних мріяннях – хоче бути молодий ... читач.

Образ Корчагіна відповідає самій уяві читача про те, яким має бути позитивний герой. Читач саме такою відчуває “позитивність” рис у характері людини нашого часу, і образ Корчагіна, створений Островським, якраз і формулює уявлення читача, формулює такий “комплекс” позитивності – і в своєрідному характері Корчагіна, і кінець кінцем для кожного іншого характеру...

Саме в такій цілковитій відповідності – того, що дав письменник, тому, що хоче читач, – і є, здається мені, “секрет” сили образу Корчагіна.

Образ типовий, типовий характер, типові і риси позитивності, які можуть проявити себе в кожному іншому характері героя нашого часу...

Прагнення читача, уявлення читача і мають значною мірою визначити створюваний образ позитивного героя. Тільки образ, створений у відповідності до уявлень і прагнення читача, задовольнить його цілковито, вплине на нього найдужче, поведе його за собою, тобто викличе бажання наслідувати.

Так викликає бажання наслідувати Павка Корчагін.”

Ю. Смолич, письменник

Поетичні присвяти М. Островському

А. Малишко

Як Прометей над горами

М. Островському

Як Прометей над горами Кавказу,
Залізом скутий, серцем не холов,
Стократ замучений, не скорений ні разу,
Богів ненавидів, хоч по краплині кров

Орел точив. Недугою прикутий.
Лежав мій друг, і снилися йому
Шляхи веселі, доли незабутні,
В крові політі, знайдені в диму.

Недуга брала по краплині силу,
Очей тушила неугасимий жар,
А він дивився, як шуміли крила, —
То друзі підіймалися до хмар.

Вставало сонця раннє пожарище,
Високих кленів обсіпалась мідь.
І слово рвалось: — Друзі мої, вище
Здіймайтесь вище! Сміливо летіть!

І ти б летів (велике встало діло),
Чи по землі, чи прямо до небес.
Сімнадцять ран покрили твоє тіло,
Смертей сімнадцять не взяли тебе.

Коня б сідлати і, здійнявши руку,
Кришить панів, як сказано, до пня.
Десь бережуть котовці ту шаблюку,
Вівсом годують доброго коня...

Корчагін Павка! Як тебе забути,
Баклажку, пісню, повід при сідлі.
То ж ми пройшли невидані маршрути
По нашій рідній молодій землі!

Минають дні... Ясна твоя усмішка
Іще горить, як ранок на зорі.
А лікарі чомусь ідуть від ліжка,
Задумливі і тихі лікарі...

Як Прометей над горами Кавказу,
Ти хилиш світлу голову свою.
І я хотів би вмерти не відразу,
Сімнадцять куль прийнявши у бою, —

Не впасти на бойовищі ворожим,
Людей любить і прославляти їх,
Хоч рисочкою бути на тебе схожим
У помислах і у ділах своїх.

В. Сосюра

Орли

Між вітами місяця срібна доріжка
І крила орлині на ній.
Українка й Гейне, прикуті до ліжка,
Сіяють в уяві моїй...

Як дивно! Не можна зробити і руху,
А мозок ще дужче горить...
Хвороба помножила сили їх духу,
Розширила дум їх блакить.

Ходжу у задумі по тихій кімнаті,
Деся моря вирує прибій.
Островський і Бойченко, духом крилаті,
Сіяють в уяві моїй...

І подвиг чий дужчий, не знаю. Рівняти
Чи ж можна героїв моїх?!
Ви – рівні. Вам вічно в серцях нам сіяти,
В серцях покоління людських.

М. Житар

Невмирущому

Розвітреним шляхом боїв та пожарищ,
Немов не вщухав маршів шовг.
Микола Островський – боєць і товариш,
Народжений бурею йшов.

Вгорі, понад морем, мов місяць серпанком,
Багрянний маяк засвітив...
І той, хто до волі рвонувсь спозаранку,
Рішуче крізь бурю ступив.

Дібравшись з зусиллям, упав непритомним,
Згадавши в вогні Трансвааль...
Життя його й поступи – приклади тому,
Як гартувалася сталь.

Його вело серце, скипаюче люттю
До сіячів мук і страждань,
Несло сподівання до розпачем скутих,
До сповнених страху й вагань.

Його вело серце, палаюче гнівом
До зрадників справі святій,
До лжедемократів, що гаслом брехливим
Вперед заважали іти.

Його вело серце, жадаюче волі,
Здобутої в грізнім бою,
За рідний народ, за кращую долю,
За скривджену землю свою.

Скакаючи полем безстрашним котовцем,
Палаюче звівши чоло.
Він бачив: насправді над обрієм сонце,
Мов сяйво північне, зійшло.

Повік не стухаючи, стало над світом,
Промінням ожжавило шлях.
І вдячним, палким одізналось привітом
В його затьмянілих очах.

І так, як в бою, не лишав свою зброю,
Хоч з рани сочилася кров,
Так вперто перо, затиснувши рукою,
Хворобу й темряву боров.

І те, що з гучного пера народилось,
З-під гостро напружених вій,
Зросло та дотепно в думках заіскрилось,
Повело до справдження мрій.

В пориві натхненнім і в слові одвертім
Так юність, незгасно пройшла.
Та буде ім'я його вічно безсмертним
За вічно цілющі діла.

В. Семеновський

Молодість, гартована в огні

Славний витязь племені геройського,
Він, як Данко, серцем пломенів...
Заспіваймо, друзі, про Островського, –
Молодість, гартовану в огні.

Мав з дитинства мрію благородную...
Наче сокіл, рвався у політ...
За велике щастя, за народнее
Зірка волі повела в похід.

На прощання мовив ніжно дівчині:
– Жди мене, кохана, із атак...
Був він хлопець родом з Шепетівщини,
Ну, а нам по-простому – земляк.

Смерть не раз над ним кружила вороном,
Їй дививсь презирливо в лице.
Був Островський патріотом-воїном,
Ленінської партії бійцем.

А коли хвороба невблаганная
Пригасила синь його очей,
Пісня мужня серця полум'яного
Полилась нестримно із грудей.

Пісня та про молодість нескорену,
Як ішов Корчагін у похід...
Мчить вона над рідними просторами,
Чуть її на весь широкий світ.

Славний витязь племені геройського,
Він, як Данко, серцем пломенів...
Заспіваймо, друзі, про Островського, –
Молодість, гартовану в огні.

П. Карась

Живу Корчагіним

Павко,
Дай мені
Лютої мужності
Пропустить через себе
Враз,
Наче струм спопеляючий,
Труднощі –
Від сухоти
До атомних баз.

За усіх
Лиш на мене це –
Вистою,
Якщо поруч зі мною
Ти!
А тоді вже
Од радості чистої
І не страшно
У гріб лягти.
Чом гадаєш,
Думки мої рвуться,
Мов тачанки,
На той рубіж,
Де спішать молоді революції
Виростать
З пелюшок
Скоріш.
Я кажу:
Під соснами й чинарами –
Скрізь однаково йти на герць
І гаврошами, і комісарами
За червоне биття сердець.
Ех, і мчався ти,
Павко,
Поривчасто!
Навіть гостре падіння об брук
Не вточило
Твоєї сміливості
І не вибило шаблі з рук.
Ех, і мчався ти,
Павко,
Поривчасто!
Ех, і блискала
Шабля зла!
Надихаюсь
Твоєї сміливості,
Сили й мужності проти зла.

Твоя віра
Така дорога мені,
Як і шаблі
Стрімкий
Удар.
На шляху
Стовповім
Є ще камені...
Я готовий рубать,
Комісар!

М. Мачківський

Рушник Миколи Островського

*У музеї Миколи Островського
в селі Вілї зберігається
рушник письменника*

І знову
 тріпоче,
 тріпоче
На вітрі
 барвисто
 рушник.
І хлопцеві
 долю пророчить —
Дорогу
 і виляск рушниць.

Матуся розшила... І пташа
Пір'їнка в узорі вита.
А він обв'язавсь патронташем
І ходить в червоних сватах.

А цокнули коні з-за рогу –
Шукайте в боях юнака...
Ой, довга, ой, довга дорога
До матінки і рушника!
В путі – подорожники, шавель,
Гармонь і дівоче тепло,
Злітає над обрієм шабля,
Сліпуча й стрімка,
мов крило!
І вершника вгору підносить –
І ворон,
і ворог принишк...
Розшийте-но, мамо, кінноту,
Щоб вів
У походи рушник.

I. Прихода

учениця НВО № 1, м. Шепетівка

М.О. Островському

Ти вершник буремного часу,
Посланець тих давніх років,
Коли боронили завзято
Країну від злих ворогів.
Коли честь, дерзання, відвага
І вогонь молодих сердець
Батьківщині принесли славу,
А праця була за взірець.
Поміж нас пролягла епоха,
Минулого часу пора,
Та межу стирають потроху
Незабутні твої слова:

“Життя – найдорожче в людини
І дається всього лиш раз.
Бережи в ньому всі хвилини,
Бо роки з них складає час”.
Хай звучать ці слова пророчі
І надалі в наших серцях.
Полум’яний Павло Корчагін
Хай освітлює правді шлях!

В. Лінник

Островський у Шепетівці

Оце неначе вийшов із борні,
Стомивсь, будьонівку зірчасту скинув.
І задививсь на місто, що покинув
У кулями прошиті грізні дні.
Замріявся, незчувсь, коли промчали
Старі літа. Новий засяяв день...
І спохопивсь: а де моя тачанка,
А де Гнідко, мій вірний коник де?
Нема Гнідка. Уже відкопитали
Дзвінки копита у шаленій грі.
Німа тачанка у музейних залах –
Як на приколі вихололий грім.
...Стоїть Микола, слуха гомін міста,
Залюблений у земляків своїх,
Вони йому несуть щасливі вісті,
І сонце щедро розсипає сміх...

Видання творів М. Островського

1. *Твори в 3 т.* Т.1. Як гартувалася сталь: Роман. – К.: Молодь, 1979. – 392 с., іл.
2. *Твори в 3 т.* Т.2. Народжені бурей: Роман. Статті, промови, бесіди. – К.: Молодь, 1979. – 350 с.
3. *Твори в 3 т.* Т.3. Листи. – К.: Молодь, 1979. – 488 с.
4. *Собрание сочинений*: В 3 т. / Николай Островский; [Вступ. ст. Л. Аннинского, С. 7–28]. – М.: Мол. гвардия.
Т.1: Как закалялась сталь: Роман. – 1989. – 430 с.
5. *Собрание сочинений*: В 3т. / Николай Островский; [Редкол.: Бузни Е.Н. и др.]. – М.: Мол. гвардия.
Т.2.: Рождённые бурей: Роман; Статьи. Речи. Беседы. – 1989. – 365 с.
6. *Собрание сочинений*: В 3 т. / Николай Островский; [Редкол.: Бузни Е.А. и др.]. – М.: Мол. гвардия.
Т.3: Письма. – 1990. – 669 с.– Алф. указ. адресатов писем Н.А. Островского: С. 642–655.
7. *Как закалялась сталь*: Роман / Николай Островский; [Ст. В. Пискунова]. – К.: Молодь, 1989. – 349 с.
8. *Как закалялась сталь*: Роман / Николай Островский; [Вступ. ст. А.М. Разумихина, С. 3–18; Ил. В.Л. Гальдяева]. – М.: Правда, 1989. – 382 с.
9. *Как закалялась сталь*: Роман / Худож. А. Резниченко. – М.: Молодая гвардия, 2003. – 425 с. – (Проза века).
10. *Как закалялась сталь; Рождённые бурей*: [Романы] / Николай Островский. – М.: Моск. рабочий, 1986. – 492 с.
11. *Как закалялась сталь; Рождённые бурей*: Романы / Николай Островский; [Вступ. ст. В. Севастьянова; Худож. В. Гальдяева]. – М.: Мол. гвардия, 1979. – 575 с.
12. *Рождённые бурей*: Роман / Николай Островский; Худож. В.И. Пойда. – К.: Молодь, 1985. – 190 с.
13. *Естафета мужности*: Статті, промови, бесіди, листи. – К.: Рад. письм., 1977. – 312 с.
14. *Як гартувалася сталь*: Роман / Микола Островський; пер. з рос. В.Л. Петровського; [Передм. до 3-го укр. вид. Г.І. Петровського; Портр. М. Островського роботи худож. Г.Б. Левицької]. – Львів: Каменяр, 1983. – 335 с., 1 л. портр.

Література

про життя і творчість письменника

1. *Аннинский Л.А.* “Как закалялась сталь” Николая Островского. – 3-е изд., испр. – М.: Худож. лит., 1988. – 159 с.: ил.
2. *Микола Островський в Шепетівці: До 95-річчя з дня народж. письм. М.О. Островського / Скрипник В.Я.; Упор. Новохацька А.В.* – Шепетівка, 1999. – 10 с.
3. *Николай Островский – человек и писатель – в воспоминаниях современников: К 100-летию со дня рождения.* – М.: Изд-во “Русская история”, 2002. – 254 с.
4. *Николай Островский (1904–1936). Страницы жизни: Альбом-выставка.* – М., 2004. – 23 с.
5. *Тарчевська В.Б.* Книга М. Островського “Як гартувалася сталь”, її вплив на молодь різних поколінь // Південно-Східна Волинь: Наука, освіта, культура: Матеріали регіон. наук.-краєзн. конф. – 1995. – С. 94–96.
6. *Чікін В.І., Скрипник В.Я.* Музей Миколи Островського в Шепетівці: До 100-річчя з дня народж. письм.: Путівник. – Шепетівка, 2004. – 39 с.

* * *

7. *Аннинский Л.* Евангелие от Миколая: [Н. Островский: вчера, сегодня, завтра] // Столица. – 1991. – № 41–42. – С. 44–50.
8. *Аннінський Л.* Микола Островський – учора, сьогодні, завтра // Шепетів. вісн. – 1994. – 28 верес.
9. *Белковський С.* Героїчне і трагічне: Нові штрихи до біографії М. Островського // Корчагінець. – 1990. – 9 груд.
10. *Білякова Л.* Корчагінський синдром у Китаї // Україна і світ сьогодні. – 2000. – 1–7 квіт. – С. 14.
11. *Бузні Е.* “Как закалялась сталь”: Роман или автобиография?: По неопублик. письмам и страницам романа Н. Островского // Сын Отечества. – 1991. – 8 февр. – С. 10.
12. *Бузні Є.* Правда Миколи Островського: Знайдено неопубліковані розділи роману “Як гартувалася сталь” // Рад. Україна. – 1991. – 12 січ.

13. *Вакулюк П.* Героїчної вузькоколійки ніхто не може знайти: [Правда і домисли в романі М. Островського] // Патріот України. – 2000. – 5–25 жовт. – С. 4; Дзвін. – 2000. – № 4. – С. 117–122.

14. *Вержаковський А.* Людина – легенда // Шепетів. вісн. – 1994. – 28 верес.

15. *Грибов Ю.* ...Николая Островского // Красная звезда. – 1994. – 29 сент.

16. *Гурінович Н.В.* Микола Островський в роки Великої Вітчизняної війни // День за днем. – 2004. – 6 трав.

17. *Давидова Г.П.* Великий життєлюб // Шепетів. вісн. – 1991. – 29 верес.

Спогади медсестри, яка працювала у держ. мед.-мех. ін-ті м. Харкова, де лікувався М. Островський.

18. *Денисенко Т.* Вони зустрічалися з Островським // Зоря Надгориння. – 1999. – 29 верес.

19. *Зубарьова З.* Так гартувалася сталь?: Невідомі сторінки книги М. Островського // Поділ. вісті. – 1992. – 1 трав.

20. *Кабачинська С.* В житті завжди є місце подвигу // Проскурів. – 1997. – 14 трав.; Молодь України. – 1997. – 19 черв.; Поділ. вісті. – 1997. – 22 лип.

21. *Кабачинська С.* Життя, за яке не соромно // Дзеркало тижня. – 2001. – 3 берез. – С. 17.

22. *Кіпран М.* Наша праця потрібна людям: [Про музей ім. М. Островського] // Шепетів. вісн. – 2004. – 18 трав.

23. *Козак І.* Випробування для Павки // Голос України. – 2004. – 8 лип. – С. 7; Земля і власність. – 2004. – 9 серп. – С. 10.

24. *Крымов Ю.* Юность, опаленная огнем // Ветеран. – 1994. – № 29 (сент.). – С. 9.

25. *Лагунець С.* Спіралі Миколи Островського і його Павки Корчагіна // Поділ. вісті. – 2001. – 24 лип.

26. *Логвиненко М.* Где же правда о Николае Островском?: Сквозь туман конъюнктуры и запрета // День за днем. – 2001. – 4, 11, 18, 25 жовт.; 1, 15, 29 листоп.; 13, 20 груд.

27. *Логвиненко М.* Хто він – Павло Корчагін, або Чому ми не читали повний текст роману М. Островського “Як гартувалася сталь”? // Дем. Україна. – 2002. – 14 черв.

28. *Матушак К.* Без Островського я б не здійснив своїх мрій: [Відгук на ст. С. Кабачинської “В житті завжди є місце подвигу”] // Проскурів. – 1997. – 16 лип.

29. *Максимов М.* Павка Корчагін – китайський герой // Україна молода. – 2000. – 13 квіт. – С. 11.

30. *Михайлов В.* Від Шепетівки до Пекіна та Москви: [Про конф. у Москві, присвяч. 100-річчю М. Островського] // День за днем. – 2004. – 20 трав.

31. *Назаренко Є.* Андре Жід про Миколу Островського // Проскурів. – 2001. – 27 лип.

32. *Назаренко Є.* Людина високого духу // Поділ. вісті. – 2001. – 21 груд.

33. *Назаренко Є.* Микола Островський і Павло Корчагін // Поділ. кур’єр. – 2002. – 26 груд.; 2003. – 29 січ.

34. *Назаренко Є.* Невідома біографія Миколи Островського // Поділ. кур’єр. – 2002. – 12 груд.

35. *Народжений бурею* // Летичів. газ. – 2004. – 3 лип.

36. *Сарана Д.* Он не родилсѧ с наганом в руке: Жизнь и судьба Н. Островского // Труд. – 1992. – 5 февр.

37. *Сваричевський А.* Тріумф і трагедія письменника та його сучасників // Поділ. вісті. – 2004. – 29 черв.

38. *Скрипник В.* Книга, що обійшла весь світ // День за днем. – 2002. – 21, 28 листоп.

39. *Скрипник В.* Родина Миколи Островського // Шепетів. вісн. – 1999. – 31 серп.; 7 верес.

40. *Скрипник В.* Шепетівка в житті письменника // Шепетів. вісн. – 1999. – 28 верес.

41. *Слободянюк П.* Народжений бурею: [До 10-річчя з дня народж. М. Островського] // Поділ. вісті. – 2004. – 26 серп.

42. *Троян Л.* Гімн полум’яного життя // Батьки і діти. – 2003. – № 9 (верес.)

43. *Чемерис В.* Микола Островський як революційний фантаст, або Вузькоколіяка – дзеркало ідеології: Погляд крізь призму сьогоден. реалій // Літ. Україна. – 1998. – 20 серп. – С. 11.

44. *Чернотижський Д.* Микола Островський і український прапор // Київ. відомості. – 2000. – 21 черв. – С. 17.

М. Островський на сторінках Internet

1. **[http: // www.lib.ru / russlit / ostrovskiuj](http://www.lib.ru/russlit/ostrovskiuj)**
Как закалялась сталь
Рожденные бурей (полнотекстовые произведения)
2. **[http: // www.ukrlife.org / main / prosvita / m_ostrov.htm](http://www.ukrlife.org/main/prosvita/m_ostrov.htm)**
Автобіографія М. Островського
3. **[http: // www.neuch.ru / bio / a31_p0.shtml](http://www.neuch.ru/bio/a31_p0.shtml)**
Биография Николая Алексеевича Островского
4. **[http: // artlib.osu.ru / web / book / bolshakov](http://artlib.osu.ru/web/book/bolshakov)**
Большаков Л. Тетрадь Николая Островского
5. **[http: // www.zn.kiev.ua / nn / shov / 333 / 30248](http://www.zn.kiev.ua/nn/shov/333/30248)**
Кабачинська С. Життя, за яке не соромно...
6. **www.nw.com.ua**
Как закалялась сталь? // Новая волна. – 2004. – № 7. –
(электронная газета).

Зміст

Передмова	3
Лицар духу	4
Основні дати життя і творчості М.О. Островського	8
Слово про письменника	12
<i>Козаченко В.</i> Книга-боєць	14
<i>Смолич Ю.</i> Секрет сили образу Корчагіна	15
Поетичні присвяти М. Островському	17
<i>Малишко А.</i> Як Прометей над горами	17
<i>Сосюра В.</i> Орли	18
<i>Житар М.</i> Невмирущому	19
<i>Семеновський В.</i> Молодість, гартована в огні	20
<i>Карась П.</i> Живу Корчагіним	21
<i>Мачківський М.</i> Рушник Миколи Островського	23
<i>Прихода І.</i> М.О. Островському	24
<i>Лінник В.</i> Островський у Шепетівці	25
Видання творів М. Островського	26
Література про життя і творчість письменника	27
М. Островський на сторінках Internet	30

Людина-легенда

До 100-річчя з дня народження
Миколи Островського

Відповідальна за випуск:
Синиця Н.М.

Комп'ютерний набір:
Форостова О.М.

Редагування, оригінал-макет:
Яворська О.Д.

Підписано до друку 25.08.2004 р. Формат 30×42/8.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографією. Ум. друк. арк. 0,93. Обл.-вид. арк. 1,02.
Тираж 300. Зам. № 329

Віддруковано в редакційно-видавничому центрі Хмельницького
національного університету з готового оригінал-макета
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1